

Krónika Tardy Lajos*

(1914–1990)

107 éve született Tardy Lajos (1914–1990), az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) igazgatója. Jogász, fordító, szótárszerkesztő, történész, polihisztor. Jogi diplomáját a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte (1937), majd egységes bírói és ügyvédi vizsgát is tett. 1949. november 1-től az OFFI igazgatója 1955. március 12-ig. Az Igazságügyi Minisztériumban hivatali feladatai közé tartozott orosz nyelvről a hatályos jogszabályok fordítása, majd nagy tapasztalatú és nagy műveltségű fordítóként vezette az egykori belügyi fordítói alosztályból megalkotott állami fordítóirodát. A *Szaggatott krónika* (1986) című, művészi igényességgel és szarkasztikus humorral megírt önéletrajzi regényéből sok-sok emlék feltárul az alakulás éveiről, melyeket a fordítói és lektori élet derűje és nehézségei egyaránt jellemeztek.

Az 1950-es években Tardynak személyes, nagy áldozatot kellett hoznia az állami fordítóirodáért, mégis az OFFI élén sikerült időtálló, nemzetközileg is példának elismert intézményt megszerveznie. Az egykori igazságügyi miniszter szerint „az OFFI által képviselt hitelességre, magas szakmai színvonalra és hivatástudatra nem kevesebb, hanem egyre nagyobb szükség lesz” (Trócsányi 2019: 12).

*A kép forrása: http://real.mtak.hu/13435/1/tardy_lajos_eletrajz_es_bibliografia_140908.pdf

1. Bevezetés

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) vezetőjeként fontosnak tartom, hogy egykori elődöm, Tardy Lajos munkásságát minél többen megismerjék. Nemcsak empatikus vezetői szemlélet és a fordításszakma iránti rendkívül magas szakmai elköteleződés, hanem emberség is jellemezte életútját.¹ Tardyt, aki 107 éve született, jogászként, fordítóként, szótárszerkesztőként², vezetőként – és ahogyan egykor Rab Zsuzsa műfordító jellemezte – szelíd, világító történészként, polihisztorként ismerhetjük meg (V. Molnár 2015), ha áttekinjtjük kalandos és kihívásokkal teli életútját. Egykori jó barátja, Passuth László író Tardy Gorkij fasori szép otthonát úgy írta le, mint értékes, antik könyvek, műkincsek birodalmát, és magukat, az OFFI fordítóit pedig az egykori Markó utcai Büntetőtörvényszék rideg épületéhez nem illő, különös pillangójelenségeknek nevezte. (Innen költözött az OFFI később a Damjanich utcába, majd ezt követően újabb negyedszázad múlva mai helyére, Budapest 6. kerületébe, a Bajza utcába. Valamennyi nagy belmagasságú, tágas, belvárosi épület volt, melyben jelenleg is az iroda társa a Fővárosi Törvényszék egyik ügykezelő részlege.)

Az OFFI személyi állománya a kezdetektől a Tardyhoz hasonló, művelt értelmiségiek köre volt, és az intézmény szerepe az ötvenes évek alatt ebből a szempontból is különlegessé vált, köszönhetően igazgatója igényességének, emberségének. A jó vezető hozzáállásának igazi aranyfedezetét ő maga az elfogulatlansággal párosuló emberismeretben azonosította (Tardy 1986). Passuth³ is úgy emlékezik erre az időszakra, hogy ekkoriban a közszolgálatban dolgozó OFFI-fordítók javarésze odairhatta neve elé a jogi doktori címet, s Tardy szervezőképessége, dinamizmusa hívta életre az egész intézményt, amely egy kis belügyi fordítórészlegről – hála a munkatársak alapos vezetői kiválasztásának, amely a nyelvtudás mellett a jogi ismeretekre és az átfogó műveltségre egyaránt fókuszált – egy „korlátozatlan perspektívájú fordítóirodává” fejlődhetett. Passuthtól azt sajnos nem tudjuk meg, hogy vajon egy végtelen lehetőségek tárházaként életképes irodát vagy a nem korlátozható jövőjű fordítói intézményt vizionálta-e inkább, miközben az OFFI hivatalnok-értelmiségi akváriumának belvilágáról írt.⁴

Fia, Tardy János által a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kunó Könyvtára weblapján közzétett soraiból tudom, hogy dr. Tardy Lajos 1914. július 28-án született Budapesten. Édesapja gépészmérnök volt, ő maga pedig (édesapja kedvének is eleget téve) 1937-ben szerzett jogi diplomát a Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1942-ben egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett, és saját ügyvédi irodát nyithatott Pestújhelyen.

2. Tardy Lajos élete az OFFI vezetőjeként

A II. világháborúban a keleti fronton szolgált, szovjet hadifogságba esett, melyből 1947-ben szabadult. Visszatérése után a Földművelésügyi Minisztériumban lett jogász. 1949 januárjától az Igazságügyi Minisztériumban alosztályvezetőként he-

lyezkedett el miniszteri osztálytanácsosi rangban⁵, ezzel párhuzamosan 1949. november 1-től az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda igazgatója is lett, és e tisztségét 1955. március 12-ig viselte.⁶ Az Igazságügyi Minisztériumban hivatali feladatai közé tartozott, hogy orosz nyelvről hatályos jogszabályokat fordítson (V. Molnár 2015).

Az OFFI megalapításáig az állami fordítási feladatokat (a hitelesítést is beleértve) a Belügyminisztérium szervezeti egysége látta el. Ez a belügyi fordítói osztály még az 1869-ben megalapított miniszterelnökségi Központi Fordító Osztály feladatait látta el jogutódként egészen az 1940-es évek végéig, így az OFFI megalapításakor már 80 évnyi szakmai tapasztalat állt rendelkezésre hiteles fordítási és tolmácsolási ügyekben. A régi BM fordítóosztályának külfordítói (korabeli hivatalos megnevezésük: levelező-fordító) közül is voltak, akik a fordítóiroda megalakulásakor annak állományába átkerültek, nem csak a fordítóosztály költségvetése, bútorai, vezetői vagy belfordítói váltak a jogszabály⁷ erejénél fogva az utód-szervezet működési erőforrásaivá. A belügyminisztérium fordítóosztályának alkalmazottait át kellett venni az új fordítóiroda létszámába, és a fordítóosztály irodahelyiségei, felszerelési tárgyai szintén az új iroda használatába mentek át (Kántor 2019: 64). Ebben az időszakban az Igazságügyi Minisztérium funkciói átalakultak, sok feladat levált róla, ugyanakkor a törvényelőkészítő, valamint a bíróságokat felügyelő feladatok a közjegyzőket, ügyvédek és a szakértői szervezet felügyelő szakmai hatáskörökkel egészültek ki (Révész 2018:16). Ekkor az OFFI felügyeletét is az igazságügy-miniszter látta el, az ő hatáskörébe tartozott igazgatójának kinevezése.

Az alakuláskor tehát Tardy az Igazságügyi Minisztérium nemzetközi főosztályának tanácsosa volt, és ahogyan azt a *Szaggatott krónika* című, 1986-ban megjelent, művészi igényességgel és kedves, mégis szarkasztikus humorral megírt önéletrajzi regényéből megtudhatjuk, olyan idők jártak akkoriban, hogy gyorsan tűntek el környezetéből kollégái. Őt az igazgatói pozícióba 1949. november elsején nevezték ki. Tardy még arra is emlékszik, hogy Ries István igazságügyi miniszter⁸ megpróbálta őt lebeszélni erről: „*Fiam, hidd el, nem neked való ez az egész fordítóiroda, te nem vagy arra való, hogy az egész életed végigstemplized...*” (Tardy 1986: 81–82). A „személyzet” kinevezett (belfordító) és szerződéses (kül-)fordítók-ból és ügykezelő adminisztrátorokból állt. Létszámukat ekkor a pénzügyminiszter az igazságügy-miniszterrel egyetértve állapította meg. A fordítóiroda ekkor még költségvetési szerv volt, személyi és dologi kiadásairól az igazságügyi tárca költségvetésének keretében külön alcím alatt kellett gondoskodni. (Ma már nem beszélhetünk kinevezett belfordítókról, mert az iroda gazdasági társaságként működik, amelyben az alkalmazott fordítói jogviszony a kinevezés helyett munkaszerződés megkötésével keletkezik.)

A struktúrát, miszerint viszonylag kevés státuszban lévő belfordító mellett egyre növekvő számú külfordítói kör is az intézményhez tartozott, Tardy erősítette meg. Passuth úgy emlékszik, hogy azon külfordítói kérvényeket, melyekben az állt, hogy „*az adott nyelv vagy nyelvek minden vonatkozásában perfekt*”, gyakran

azonmód papírkosárba is vetették, mert a tapasztalat és emberismeret egyaránt szerepet játszott a kiválasztásban (Passuth 1981:39). Szükséges volt az általános tudás is, de a speciális, mélyebb szaktudás hiányában nem válhatott megbízható fordítótá a pályázó. Az OFFI-ban folyó munka rendkívüli éberséget is igényelt, melynek érdekében a fajsúlyosabb, nagyobb kormányzati fordításokat Tardy maga is átnézte, és olykor akár csak egy-egy gépelési betűhibát vagy fordítási hibát is észlelve visszaküldött javítani (Tardy 1986: 111).

Az 1950-es években Tardynak személyes, nagy áldozatot kellett hoznia az állami fordítóirodáért. Az ún. második Rákosi-éra alatt a Tardy igazgató ellen indított koncepciók eljárás vádirata szerint az OFFI állományában „*majdnem teljes mértékben csak osztályidegen elemek dolgoztak, annak ellenére, hogy az OFFI jórészt titkos anyagokat fordított*” (Tardy 1986: 165). Ezzel szemben Tardy úgy látta, hogy úgynevezett „népi szakfordító káderek ekkor még nem álltak rendelkezésre” (Tardy i. m.). Nehéz időszak következett be az iroda működésében. Tardy az OFFI-ba jelentkező párttagokat rendszeresen elutasította, hiszen a fordítói – és az idegen nyelvű leírói – munkakörben csak a magas szintű nyelvtudás és megbízhatóság számított. Tardy 1986-ban így emlékszik vissza munkatársai kiválasztására: „*Mindenkit én válogattam ki az OFFI számára (kivéve a cseh és orosz fordítók egyikét-másikat, akiket parancsszerű kérések alapján vettem állományba), tehát a magam normái szerint én voltam felelős sorsuk további alakulásáért. (...)*”⁹ Titkos fordításuk pedig alig akadt, s ezek kezelése az adottságok mellett tökéletes volt. „A BM ügykezelési csoport valamennyi fordító személyét tudomásul vette” (Tardy 1984).¹⁰ Az OFFI igazgatója is pártonkívüli volt, ez is a bűne lehetett, pedig a pártonkívüliség sem büntetőjogilag, sem a fegyelmi szabályok szerint nem volt büntetendő állapot. Az őt érintő alaptalan feljelentés következtében további OFFI munkatársakat is bevontak perébe, amely részben ellehetetlenítette személyüket, ugyanakkor közülük többen mégis halálukig vagy nyugdíjaztatásukig mint feddhetetlen személyek az OFFI-ban dolgozhattak (Tardy i. m.).

Karcsay Sándorról, az OFFI egykori szakmai igazgatójáról – akinek nevét az OFFI könyvtára ma viseli – Tardy a visszaemlékezéseiben kiemeli a vádakkal szemben, hogy azok alaptalanok, mert inkább „*üldözöttek büjtésével stb. tüntette ki magát. BM-ben sohasem működött.*” Dobossy Imréért is kiállt, aki 1955-ben az OFFI megbízott vezetője, 1956-ban dr. Sándor Pál igazgató helyettese volt, és akiről kiemelte ártatlansága mellett, hogy hozzá az OFFI állományába szakmai alapon dr. Szabó Imre akadémikus ajánlotta be (Karcsay, Tardy és Szappanos 1999: 92–122). Az OFFI egykori könyvtárosát kitelepítettként minősítette a vádirat, de az igen empatikus igazgató úgy látta, hogy „*egy kis kenyér még a volt kitelepítetteknek is kijár*” (Tardy 1986: 167).

E néhány szemelvény alapján átérezhetjük, milyen hozzáállással végezte vezetői munkáját, hogyan törődött a rá bízott munkatársakkal a korlátozatlan perspektívájú fordítóiroda igazgatója, függetlenül attól is, ha éppen ő állott a vádlottak padján. Passuth úgy emlékezik róla a *Tíz esztendő tető alatt* című kötetében, hogy barátja s főnöke olyan ember volt, akitől „özönvíz” esetén is elsőként kérhetett

tanácsot. Ezek az idők a „félelmes káosz hónapjai voltak” – írta barátja és kollégája, aki értesült arról, is, hogy miként toborozták ígéretekkel és fenyegetésekkel a vád tanúit Tardy ellen (Tardy 1984: 29). Akit végül 1955. március 28-án a koholt vádak alapján letartóztattak, s a börtönből csak 1955. október 2-án szabadult, megbetegedett, és 1956. január 28-ig kórházban feküdt. Törvényességi óvás alapján 1956-ban, majd 1989-ben rehabilitálták, emlékezik vissza fia a bevezetőben idézett életrajzban.

Az OFFI létét ezekben az időkben többször fenyegette veszély. A fenntartó a külfordítói kar ellen lépett fel, de sikerült érvekkel meggyőzni az IM-et a külfordítók szükségességéről, hiszen a fordítói osztály létrejötté óta folyamatosan rá voltak szorulva a külső fordítói vagy lektori munkaerő alkalmazására. Hasonló veszélyt jelentett az OFFI önállóságára nézve egykor az Országos Tervhivatal terve is, miszerint egy olyan országos szakfordítói csúcsvállalatot hoztak volna létre, amelynek az OFFI lehetett volna a hitelesítő fordítói csoportja (Szoták 2019: 39). Tardy kitartásának szerepe lehetett abban, hogy végül az állami kötelekből gazdasági irodává önállósult fordítóiroda talpon maradt, számos fontos hatáskörét megtartva. Az elmúlt években végzett levéltári kutatások és az OFFI irattárának átvizsgálása során feltárult levelezés fontos szempontokat tárt a tulajdonosi joggyakorló elé, melyet az OFFI igazgatója írt a fenntartó igazságügyi miniszternek: „Az OFFI az ország vezető szerve, mely a legnehezebb, legkülönbözőbb és legfelelősségteljesebb fordításokat végzi [...]. Ehhez képest természetesen az OFFI fordítóinak a legjobb, legképzettebb, legbegyakoroltabb fordítókból kell állnia. Az OFFI nem szolgálhat tanulási terepként kezdők vagy gyakorlatlanok részére. Ez is indít arra, hogy az új felvételek kapcsán arra kérjem Miniszter Urat, hogy az újabb fordítók felvételével kapcsolatosan a legmagasabb szakmai és nyelvi követelményeket szíveskedjék támasztani” (Karcsey et al. 1969).

Évtizedekkel később magam is közreműködtem egy interjúban, melyet az OFFI másik nagy tapasztalatú igazgatójával, Szappanos Gézával készítettünk, aki néhány hónap híján 30 évig állt a szervezet élén. Tardy bizonyára örült, hiszen láthatta, hogy Szappanos (akivel többször is találkoztak, ismerték egymást) megtartotta szakmai örökségét, ő is minden egyes munkatársát személyesen ismerte, képességeivel tisztában volt. Az osztályvezetőknek is beszélniük kellett idegen nyelveket, legalább kettőt (Németh és Szoták 2019: 156). Az egykori közületi ügyintézői állományba, akik később a hatósági vagy más állami megrendeléseket intézték, Szappanos is olyan kollégákat igyekezett felvenni, akiknek felsőfokú végzettsége volt, és legalább egy nyugati nyelvet felsőfokon beszéltek. Mindemellett szakmai nyelvi műhelyeket tartottak, a legjobb fordítókat rendszeresen összehívták, s ezeken Tardy utódja is gyakran részt vett, hisz ő is fordító és tolmács is volt. Elődjére és vezetőtársára – számos más nagy tudású és ismert OFFI-s fordító, például a már említett Karcsey Sándor, Ottlik Géza, Göncz Árpád vagy Vida Tamás mellett – így emlékszik¹¹: „Tardy Lajos zseniális volt. Egy tünemény. Ha felhívtam, bármikor jött. Beszélgetünk régi szép időről, az ő kutatásairól, hogy azok hogy zajlottak. Amikor megírta a Szaggatott krónikát, elég sok mindent megmutatott nekem. Szívesen bejött, na-

gyon kedves ember volt. Egyszer még odaadta azt a kéziratot is, amit még a Continental gépén pötyögött” (Németh és Szoták 2019: 158).

Tardy után Szappanos is utalt arra, hogy az OFFI vezetőjeként gyakran nehéz feladatok terhelték, és olykor akár a kormányzattal szemben is ki kellett állnia független szakmaiságukért. Erre azonban mindig csak kellő és alapos felkészülés és fordításszakmai indokok alapján volt lehetősége, mivel a rendszerváltás előtti és utáni években olykor „magasról csörögtek a telefonok” (Németh és Szoták 2019: 159).

Az OFFI-nak a kezdetektől folyamatosan a humán erőforrás rendelkezésre állása és a forgalomnövekedés aránytalanságával kellett megbirkóznia, illetve a külfordítói állomány hatékony ellenőrzése, képzése is kihívást jelentett. 1954-ben az árbevétel jelentősen megnövekedett, megközelítette a 8 millió forintot (ehhez képest 1948-ban még csak 73 ezer Ft volt az árbevétel. Összevetésként utalok arra, hogy 2019-ben 1,9 mrd Ft bevételt ért el az OFFI.) A belső létszám már az ötvenes években 43-ra emelkedett (2019-ben 140 főnél magasabb státuszlétszám is jellemezte az OFFI-t). Ezzel a feladattal egy új igazgatót bízott meg a fenntartó, a már említett dr. Dobossy Imrét, akit Horváth Ferenc és dr. Karcsay Sándor segített, s a külfordítóknak tartott többszöri értekezletekkel, megbeszélésekkel, valamint pontosan megírt utasításokkal próbálták a helyzeten változtatni (Szoták 2019: 40). Dobossy Imrét Sándor Pál váltotta 1956. október 1-jén, de ő 1957-ben az egyetemi katedrát választotta a fordítóiroda helyett. (Dobossy ezután és a 60-as években még éveken át az OFFI helyettes igazgatója volt.) Haraszti Istvánné – az intézmény első női vezetője – 1958 márciusától három esztendeig vezette az Országos Fordítóirodát (Szoták i. m.).

3. Szakmai életút az OFFI után

Tardy Lajos 1955. március 12-ig viselte az OFFI igazgatói tisztét. Életének 1956 utáni időszakát a Tardy János-féle életrajzból érdemes tovább követnünk, hiszen a leghitelesebb forrás egy édesapa életének összegzésére a fia mint szemtanú lehet igazán. 1956 júliusától az Új Magyar Könyvkiadó lektora lett, majd önálló ügyvédként működött, 1959–60-ban pedig az Állami Könyvterjesztő Vállalatnál dolgozott. 1969 végéig az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa volt, 1970-től a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Könyvtárának vezetőjeként dolgozott öt évvel későbbi nyugállományba vonulásáig. Kandidátusi fokozatát a jogtudomány témakörében írt disszertációjával már 1954-ben megszerezte, majd mint kartvelológus és egyben a magyar–grúz kapcsolatok történetének kutatója nyerte el 1973-ban a történelemtudomány doktora címet.

Tagja volt az MTA Őstörténeti Munkaközösségének, valamint a Szegedi Őstörténeti Munkaközösségnek. Tagjává választotta az MTA Orientalisztikai Bizottsága, választmányi tagja volt a Kőrösi Csoma Társaságnak és a Magyar Írók Szövetségének, a Magyar Pen Clubnak, továbbá a Société des Asiatique de Paris ve-

zetőségének, a párizsi Revue de Kartvélogologie tudományos tanácsának. A szegedi József Attila Tudományegyetem címzetes egyetemi tanára is volt, orvostörténeti kutatásaiért pedig 1984-ben elnyerte a Weszprémi István Emlékérmét.

A Munka Érdemrenddel kétszer is elismerték Tardy Lajos tevékenységét, aki 1988-tól az akkor alakult Történelmi Igazságtétel Bizottság munkáját is segítette. Vezetői munkája mellett termékeny fordító, lektor, író és kutató is volt, 2006-ban Demény-Dittel Lajos retrospektív életmű-bibliográfiát készített róla, köteteiről számos recenzió jelent meg idehaza és külföldön egyaránt.¹²

Bármely szervezet számára stabilitást és erőt adhat a hagyományokból való táplálkozás, a bevált szakmai elvek követése, az OFFI esetében különösen a kiemelkedő fordítási minőségre és a nagyszerű szakemberek megszerzésére és megtartására törekvés. Az egykori igazgató, dr. Tardy Lajos – akire ezek az elvek maradéktalanul igazak voltak – 1990. január 10-én hunyt el Budapesten.

4. Záró gondolatok

Igaza volt Tardynak abban, hogy az OFFI élén sikerült valami időtálló, nemzetközileg is példának elismert intézményt megszerveznie (Tardy 1986: 88), hisz Szappanos is büszkén emlékszik arra, hogy az Európai Unió fordítói rendszerének elindításához az OFFI-tól kértek és kaptak szakmai tanácsot (Németh et al. 2019: 159). Tardy nemcsak a miniszterelnökség kebelén létrejött, majd belügyi fordítóosztállyá vált iroda hagyományait tartotta szem előtt, hanem művelt filozófiként egyenesen a királyi helytartótanács „officina translatoria”-jáig nyúlt vissza a fordítóiroda lehetséges állami feladatait illetően (Tardy 1986 i. m.). Méltatlanul kevés szó illeti napjainkban is az állami fordítóiroda fordítási feladatainak azon szerepét, amely az igazságügyi miniszter szerint „az emberi sorsok és pályák rendezettségére irányuló állami törekvések” támogatásaként jelentős, és amely rendkívüli szellemi és szervezési kapacitást együttesen képvisel (Dávid 1999: 6).

Az OFFI-nak jelenleg is félezer-nél is több alvállalkozója (külfordítója) van, amely partneri kör valóban a megrendelések változó mennyiségét és igen vegyes tartalmát kellő rugalmassággal kiszolgálni tudó működési modellt biztosít az iroda számára. Ezt a modellt Tardy az egykori fordítóosztálytól és alosztálytól „know-how-ként” megtartotta és továbbvitte.

Egy-egy fordítás pontosságán ma is emberi sorsok múlnak, és a fordítás során az okirat sem veszíthet joghatást kiváltó erejéből (Trócsányi 2019: 9). Az állami fordítóiroda mint hiteleshely felelőssége folyamatosan óriási, ezért is célszerű a hagyományainkból, a jó gyakorlatok megtartásával töltekezni. Napjainkban, amikor a külfordítói kart invitáljuk az OFFI Akadémia konferenciáira, vagy amikor az egyes nyelvirányokon dolgozó lektorok és fordítók az OFFI lektorátusa vezetőjének irányításával évente akár több szakmai napot is tartanak – vagy amikor az OFFI szakmai kiadványaiba munkatársainkat publikálásra kérjük fel, hogy meg-

osszák tapasztalatukat a fordítókkal és a fordítástudománnyal – „csupán” e fontos hagyományokat őrizzük és visszük tovább.

Bízom abban, hogy mindebből építkezve az OFFI vezetőjeként átterelgethetem ezt a ma már százötven évnél is több szakmai hagyományt maga előtt görgető, patinás értelmiségi szervezetet a felgyorsult digitális világba. Nem könnyű feladat ez, hiszen a Központi Fordító Osztály 19. századi kihívásai, a 20. század ötvenes-hatvanas éveit jellemző politikai és társadalmi hatások vagy napjaink globális, technológiai és digitális kihívásai nem mérhetőek egymáshoz. Mégis úgy vélem, hogy a fordításhoz és a tolmácsoláshoz kapcsolódó, nemzedékeken és történeti korszakokon is átívelő közszolgálati feladatokat a 21. században az új kihívásokhoz igazítva érdemes értelmezni és ellátni. Tardyhoz hasonlóan – aki több, az intézmény egykori történetét feldolgozó kiadványban volt közreműködő szerző – az OFFI maga is alapos levéltári forráskutatást végzett az intézmény hagyományainak hiteles feltárása és továbbörzése érdekében. Ennek során elsőként a mintegy tíz kilogramm súlyú miniszterelnökségi iktatókönyvek fordítással kapcsolatos lapjait nézte végig lelkiismeretesen és türelmesen eljáró nyelvész munkatársam, dr. Szoták Szilvia 2018-ban. Mivel 1969-ben a 100 éves és 1999-ben a 130 esztendő jubileumról sem feledkeztek meg az OFFI akkori vezetői, így a 150-re emlékeztető eseménysorozat megszervezése és az ünnepi kiadványok elkészítése is elmaradhatatlan feladatnak tűnt. Ez nem csupán a levéltári kutatásokban merült ki: egy nagyszabású, rendezvényszervezési és kiadványszerkesztési projektként a Központi Fordító Osztály megalakulásának, 150 éves jubileumának egész éven átívelő megszervezését ölelte fel. (A jubileumi eseményekről szóló OFFI weblapon ma is elérhetőek a rendezvénysorozat programjai.¹³)

A levéltári kutatás során felkértük az olvasóterembe azokat a megsárgult, kézzel írott iratokat, amelyeket érdekesnek találtunk a magyar állami fordítóiroda történetének szempontjából. Ezek a 19. századi feljegyzések a kutatást végző munkatársam számára rávilágítottak arra, hogy Tardy Lajos is nagyon alapos hagyományápoló kutatói munkát végzett, amikor a 100 esztendő fordítóiroda történetét összegezte 1969-ben. Ugyanakkor hiányérzetünk is támadt az OFFI egykori vezetőinek hiányos vagy fel nem lelhető személyes visszaemlékezései miatt, ezért a projekt keretében kerítettünk sort az egykori igazgatóval és szakmai igazgató-helyettessel is egy-egy életinterjú készítésére. Később, 2020. november 13-án, a magyar nyelv napján Tardy Lajos hajdani igazgatóról rendezvénytermet neveztünk el, 2021-ben pedig intézményünk hivatalos honlapján emlékeztünk meg Tardy 107. születésnapjáról.¹⁴ A fordítóirodában évente sok-sok nyelvi közvetítő munkatárs, bel- és külfordító megfordul a szakmai képzéseken, akik a „Tardy Rendezvényterem” bejáratánál egy rövid laudációt is olvashatnak az alapító igazgatóról.

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda történetének megismeréséhez és megőrzéséhez több tanulmányát és emlékezését forgattam jóleső érzéssel és kíváncsisággal: a *Szaggatott krónikát* (Tardy 1986), valamint *A százesztendő Fordítóiroda* (Karcsay és Tardy 1969) és *A magyar állami fordításügy 130 esztendeje* (Karcsay, Tardy és Szappanos 1999) című OFFI-kiadványokat. A 2019-es eszten-

dőt nemcsak az OFFI Zrt. 2019–2022. közötti időszakra vonatkozó, középtávú intézményfejlesztési, modernizációs stratégiájában foglalt digitalizációs és elektronizációs projektek megvalósítása jegyében, hanem az akkor 150 esztendőt átélt patinás állami fordítóiroda hivatalos jubileumára emlékezve is töltöttük. Nem oly régen, egy egykori arisztokrata család fiatal tagjával készült televíziós interjúban felfigyeltem arra, ahogyan szerényen arról a felelősségről beszél, hogyan kell átörökítenie az akár két generációval is később következő utódok számára mindazt, ami elődeitől rá maradt. Egy apró, de fontos és nélkülözhetetlen láncszemnek tekintette magát a történelmi családi események láncolatában. Az állami fordítóiroda mindenkori vezetőjének felelőssége, hogy az eddig felhalmozott fordítói, lektori és hitelesítői intézményi szaktudást és a közszolgálatl járó erkölcsi értékeket – az emberséget, empátiát, a szakszerűséget és politikamentességet – megörökítse, összegezze és átadhatóan tartsa, sőt, ha kell, modernizálja a jövő nemzedéke számára.

Ma már több mint 20 év ügyvédi és igazságügyi és több mint hat év OFFI vezérigazgatói tapasztalat áll mögöttem. Tardyval vagy Szappanossal ellentétben nem vagyok szakfordító, de számomra ugyanolyan fontos, hogy a fordítóiroda szakmai függetlensége mindig sértetlen maradjon. Én szerencsésebb korban vezethetem az intézményt, hiszen nálam nem „csörögnek fentről a telefonok”. De az elődeim számára is jelentkező vezetői kihívások mellé (mint amilyen a fordítók kiválasztásának, a magas minőség szinten tartásának vagy a feladatok ellátásához szükséges kapacitás és utánpótlás megteremtésének klasszikus kihívásai) új társadalmi, technológiai és szakmai feladatok is társulnak: a magyar hivatali és jogi szaknyelv és a tipizálható okiratsablonok megőrzése a digitális platformok, az algoritmusok és az adatbázisok korában; a Brexit utáni Európa; a terminológiai adatbázis-fejlesztés és a terminológiai politika mint lehetséges állami feladat; vagy a gépi automatizmusok veszélye az alkotó fordítói kreativitás felett stb. Ezek közül sokat Tardy igazgató úr még nem ismerhetett, hiszen 1990-ben bekövetkezett halála után indult csak hódító útjára az internet...

*dr. Németh Gabriella
az OFFI Zrt. vezérigazgatója*

Irodalom

- Dávid I. 1999. Előszó, In: *A magyar állami fordításügy 130 esztendeje (1869–1949–1999)* Budapest: OFFI Zrt.
- Kántor Á. 2019. Az OFFI története jogszabályokban, In: Szoták Sz. (szerk.) *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. 61–87.
- Karcsay S., Tardy L. 1969. *A százesztendőös Fordítóiroda: a hivatalos magyar fordítás 100 évének történeti áttekintése*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda.

- Karcsay S., Tardy L., Szappanos G. 1999. *A magyar állami fordításügy 130 esztendeje* (1869–1949–1999). Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda.
- Németh G., Szoták Sz. 2019. „...A világ legszerencésebb embere vagyok...” Interjú Szappanos Gézával, az OFFI egykori igazgatójával. In: Szoták, Sz. (szerk.) *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt., 155–163.
- Passuth L. 1981. *Tíz esztendő tető alatt*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Révész B. 2018. *Az Igazságügyi Minisztérium története* (1944–1990) 2. kötet. *A pártirányítás évtizedei*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Szoták Sz. 2019. 1869-től napjainkig – a 150 éves állami fordítószolgálat története. In: Szoták Sz. (szerk.) *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda. 15–47.
- Tardy L. 1984. Három tárgyalás és ami előtte volt. Egy konstruált per története. *Kritika* 22. évf. 8. szám. 28–39.
- Tardy L. 1986. *Szaggatott krónika*. Budapest: Szépirodalmi Kiadó.
- Trócsányi L. 2019. Széljegyzetek egy emlékkötet lapjaira. In: Szoták Sz. (szerk.) *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda. 9–12.
- V. Molnár L. 2015. Egy „szelíd, világító” történész (Tardy Lajos halálának 25. évfordulójára), *Valóság* 58. évf. 2. szám. 14–26.

Jegyzetek

- ¹ A szerző 2015 óta az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda vezérigazgatója, amely az 1990-es évek óta már részvénytársasági formában működik. (Korábban költségvetési irodaként, majd állami vállalként működött, később pedig már ún. zártkörű részvénytársaság lett. Tulajdonosi joggyakorlója jelenleg is az Igazságügyi Minisztérium.)
- ² 1951-ben kiadott orosz–magyar jogi és államigazgatási szakszótára, melyet Névai Lászlóval szerkesztett, hosszú ideig jogászok számára oly hasonló alapműnek számított, mint az ikonikus Karcsay-féle német–magyar közigazgatási szótár.
- ³ Passuth László (1900–1979) író, műfordító. Amikor a Pénzügyi Központból Tardy Lajos baráti segítségével az OFFI-hoz kerül, írói-közírói pályája megtört ugyan, mégis boldog, hogy „tető alatt” érezheti magát – írja *Tíz esztendő tető alatt* címmel megjelent posztumusz könyvében.
- ⁴ Lásd az *Új Tükör* 1981. október-decemberi (18. évfolyam, 40–52. sz.) lapszámában Lázár István által írott könyvajánlót Passuth regényéről.
- ⁵ V. Molnár i. m. 5. old. azt írja, hogy Tardy az Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Főosztályának tanácsosa lett.
- ⁶ <http://www.ek.szte.hu/tardy-lajos-eletrajza/> (letöltés: 2021. 07. 10.).
- ⁷ A 4234/1949 (IX. 15.) MT rendelet
- ⁸ Ries István (1885–1950) magyar szociáldemokrata politikus, igazságügy-miniszter, sportvezető. (<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC12527/13023.htm> letöltés: 2021. 07. 10.)
- ⁹ http://real.mtak.hu/13435/1/tardy_lajos_eletrajz_es_bibliografia_140908.pdf. (Letöltve: 2021. 07. 10.)

- ¹⁰ Tardy Lajos: *Három tárgyalás és ami előtte volt, Egy konstruált per története* című írása néhány évvel megelőzte a később megjelentetett *Szaggatott krónikát*, amelyben ennél még részletesebben szolt az ellene folyt eljárásokról.
- ¹¹ A Népszabadság 1995. augusztus 12-i (53. évfolyam) 188. számának 25. oldalán írást közölt az akkor már több mint 125 esztendőes állami fordítóirodáról (Egy évszázadnyi fordítás címmel), melyben kiemeli, hogy az OFFI munkatársai voltak még Antalfy Tibor, Bibó István, Boikliev Dimo, Chrudinák Alajos, Darvas Iván, Demény Pál, Dessewffy Olivér, Dobossy Imre, Eszterházy Mátyás, Fekete Sándor, Göncz Árpád, Hamburger Dénes, Hegedűs András, Herbert Egon, Karcsay Sándor, Krassó György, Márkus György, Matheovich László, Mérei Ferenc, Passuth László, Raj Tamás, Rákosi Nelly, Széchenyi Pál, Tardy Lajos, Tarnóczy Lóránt, Yolland Artúr, Zajgóváry Á. Károly, Zimányi Tibor, Zólogy László, Viczián István, Vámbéry Ármin.
- ¹² http://www.ek.szte.hu/uploads/mitkeres/kulongyujetemenyek/keleti/Tardy_2008.pdf (letöltés: 2021. 07. 10.)
- ¹³ www.150.offi.hu (letöltés: 2021. 07. 10.)
- ¹⁴ <https://www.offi.hu/hirek/107-eve-szuletett-tardy-lajosra-az-offi-igazgatojara-emlekezunk> (letöltés: 2021. 07. 10.)